

ACC. N:R M. 16201:1-4.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Erik Månsson, Glimåkra*
Härad: *Ö. Göinge* Berättare: *Gunnar Gustavsson, "*
Socken: *Glimåkra* Berättarens yrke: *f. d. lantbrukare*
Uppteckningsår: *1965* Född år ⁸⁵ *är god; kom som sväring t. Glimåkra*

Värtföljden. s. 1-4.

LUF 82

Skriv endast på denna sida.

Växtföljden.

Gunnar Gustavsson, 85 år, kom som sexåring till Kjelstorp i Glimåkra socken och stannade där som bonde hela sitt verksamma liv. Han berättar att på 90-talet skedde växlingen av grödor mera efter behov och godtycke och först i början av 1900-talet började hans far mera medvetet gå in för en odlingsplan sålunda: första året råg, andra året potatis, "för att rensa joren" d.v.s. hålla efter ogräs, tredje året vårsäd med insådda vallväxter, fjärde året vall, femte vall och slutligen sjätte året vårsäd igen. Råg, havre och korn växlade på 90-talet då man endast odlade potatis för eget bruk men 1904 byggdes den första stärkelsefabriken och sen blev det vanligt i orten med potatisodling i större skala, som sattes in i växtföljden. Rovor och rotfrukter till kreatursfoder började också vid denna tid, 1904 då man lärde känna bortfelder, som raskt kom i repet. Orsakerna till den stigande rotfruktsodlingen stod i samband med upprättar det av ett mejeri år 1905. Denna växtföljd, som Gunnar själv använt hela sin bondetid började med hans övertagande av självständigt brukande av den gamla fädernegården till hans avträdande på 50-talet. Under de senaste 20 åren har man på flera håll börjat övergå till konjunkturodlingar, vete, sockerbetor, grönsaker, jordgubbar och kål. För att nämna några, som drivas upp med rikliga konstgödningar, medan den gamla växtföljden mera konsekvent byggde på den naturliga gödseln. Konstgödsel har dock varit i bruk sedan mitten på 80-talet, då en benstamp uppsattes på Romperöd och man så smått började använda benmjöl på detta sätt. P. J. Rösiö ryckte upp intresset för en förbättrad gödsling genom en kurs för småbrukare han höll här år 1909. Pettersson i Ugglehult var en annan apostel, som genom föredrag här vid tiden före världskriget bidrog till ökad förståelse och Nils Larsson i Dala en annan. "Det finns inga gränser för vad jorden kan bära", var ett uttryck som bitit sig fast från Rösiös förkunelse. Småbrukarföreningar och Hushållningssällskapets sockeravdelning satte igång med studieresor till storgårdar och

19/2-65

och
småskrifter och jordbrukspress verkade i samma riktning. De yngre bönderna blev alltmera övertygade om de nya metoderna och Gunnar berättar hur han själv blev övertygad om fördelen av konstgödsblad vall före skogsbete. Han hade tömt reter ur säckarna på en liten stenig gränsmark till åkern och kreaturen stanna de gärna där på väg ut till betet, han märkte också att de ibland plötsligt ändrade sig när de var komna ut i skogen och återvände för en stund för att gnava på denna teg till det yttersta. Sen dess la han ut allt större områden till sådan övergödsling och slutade helt med skogsbetet på trettioalet. Han anser dock, att skogsbetet ingalunda ramponerade skogstillväxten, så som expertisen vill framhålla och kan peka på synnerligen goda skogspartier från tiden för skogsbetena även med fårfloccar och i all synnerhet barrskogen stod sig gott men det myckna kringströvandet och den ringa näringsmängden i de naturliga betena är det som gav utslaget för en ordnad vallskötsel.

Trädor har aldrig funnits här av den enkla anledningen att åker tegana var för små att tillåta sådan inskränkning i arealen. Man måste ta skördar varje år på den lilla jord man hade. Potatisodlingen fick tjänstgöra som ogräsrensare och kväveuppladningen ersättas med gödselgivor. På slätten däremot där man tog väldiga stråsädesskördar kunde det kanske vara förlåtligt men han tror den metoden även där numera är övergiven som ondigt slöseri med jorden. Han berättar dock också om magra sandjordar som han känner till nere från slätten som va så magra att viloperioder med vall var nödvändiga för den delen. "Ett års säde och ~~ett~~ års träd" var ett uttryck som han hört vid beskrivningen av sådan jord. Här i skogsbygden finns emellertid inga sådana sandfält.

Men när det gällde svedjeland va det på så sätt att jorden fort uttömdes på salstringskraften. Högst tre men mest bara två årsgrödor kunde man ta på en svedja. Svedjeland brändes här i

Växtföljden.här i

socknen i Tockarp år 1885 har han hört omtalas men han har själv varit med om en svedja i Nedanbäck, även om den kanske inte blev så omtalad och hukommen. Han var själv för liten att delta i svedjandet men han var med vid potatissättningen, som han minns ganska väl. Det var svarta flatpäror man använde och man årde inte ner dem som på en vanlig åker utan lade dem i hophackade högar. Svedjan gällde dock inte gårdsbruket utan var en mera tillfällig torpareröjning. På svedjan skulle normalt tagas två skördar, potatis först och sedan råg. Men det kunde hända att man tredje året brände rågstubben och tog en andra potatisskörd men då var myllan alldeles uppbränd och gav dåligt resultat.

Höstnad i skogen var vanlig i bondens bruk ända till 1915 på hans gård men det ringa utbytet och den höjda arbetslönen satte sen obönhörligt stopp. Även om torpare fortsatta med sådan höstnad ännu någon tid och även med lövbärgning till får och gäddor. Detta senare pågick på sina håll ännu på 1920-talet.

Mossjordar skulle behandlas på ett särskilt sätt. Där togs i regel mest havreskördar och rotfrukter, rovor. Men mossodlingarna måste ligga i vall 6-7 år för att bli lönsamma igen. De försämrades också genom att den mjuka myllan torkade ihop och stenarna växte upp genom det allt tunnare lagret. På mossjordar gällde den fria växtföljden men man gjorde försök att rationalisera också den och Gunnar hade år 1915 Hushållningssällskapets försöksprov-tytor, som slog väl ut. Pelusker kom på 1880-talet och väckte stort förtjusning genom sina rikliga skördar. Man kunde få grönfoder därav i 3 till fyra skördar på hösten. I äldre tid odlade man gärna bondebönor tillsammans med potatisen utan att veta om kvävetillskottet. Sedermera efter upplysningen odlade man vicker bland vårsåden för kvävegödslingens skull och för det saftiga fodret. Numera har man fodermergkål med i växtföljden och får genom den utmärkt material för ensileringen och växtföljden ser nu ut så här, efter vad han kunnat finna hos sin son, som brukar den gamla hemgården, vårsäd-vall-vall-vårsäd-fodermergkål.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Växtföljden.
fodermärgkål.

FÖLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Brödsäden har man helt slutat med såsom föga lönande på skogsjordarna. I stället lägger man an på kreatussuppfödning och foderodling. Men genom de stora mejerifusionerna och prisfallet på mjölk har det blivit ett problem också med avsättningen av denna vara för de avlägset liggande byarna när uppsamlingsplatserna rensas och hur ett lönsamt jordbruk ska se ut för oss i framtiden kan ingen nu bedöma. Många slå sig på ungdjurs- och smågrisuppfödning men när kalvarna bli allt dyrare och sällsyntare vet ingen var detta kan sluta.

Foderodlingen och vallkulturen har emellertid efterträtt brödsäd och potatis och nya rotfruktssorter komma till. En tid var det en foderbeta, som kallades gul barris, som gav det rikaste utbytet men numera är det fodermärgkålen dominerande.

Många lantbrukare lägga nu ner steniga och svårskötta tegar till skogsbruk och granplantering.

Spekulativa jordbrukare på orten ha slagit sig på grisuppfödning fabriksmässigt men man tror dock att lantbrukets öde hos oss hänger samman med animalproduktion i någon form, kontraktsodling av grönsaker och kompanjonskap med skogsbruket. vad arbetskraften beträffar.